

สภาพปัญหา

ในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย องค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการเข้ามาปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนตามวิถีทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยคือ พรรคการเมือง จึงอาจกล่าวได้ว่าพรรคการเมืองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบรัฐสภา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปรัชญาทางรัฐศาสตร์ที่ว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลจำนวนมากที่สุด (majority) มีอิทธิพลเหนือรัฐบาล และเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้แข่งขันในทางการเมืองเพื่อเลือกเฟ้นกลุ่ม หรือคณะบุคคลที่จะเข้ามาเป็นคณะรัฐบาล โดยยึดหลักเสรีภาพ (liberty) และความเสมอภาค (equality) หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีบุคคลที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม โดยมีความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในแนวทางกว้าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน และมีการต่อสู้แข่งขันกันทางการเมืองตามวิถีทางแห่งระบอบประชาธิปไตย เพื่อต่อรองผลประโยชน์ต่าง ๆ ดังกล่าว และเพื่อสร้างอิทธิพลเพื่อจะได้มีโอกาสเข้าทำหน้าที่บริหารโดยการเป็นรัฐบาลเสียเอง กลุ่มของบุคคลดังกล่าวได้แก่ พรรคการเมือง (political party) นั่นเอง¹

ในกระบวนการแข่งขันทางการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ และอิทธิพลในการแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าภายในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่จะเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของบ้านเมือง โดยการประกาศไว้เป็น

¹Robert Michels, *Political Parties : A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy* (New York: The Free Press, 1986), pp. 20-25.

นโยบายของพรรค เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะเลือกหรือไม่เลือกพรรคของตนเข้าไปใช้อำนาจดังกล่าว พรรคการเมืองจำเป็นต้องรวบรวมผู้ที่มีแนวความคิดในการแก้ปัญหาของสังคมในทางเดียวกันเข้าไว้ สมาชิกของพรรคการเมืองเหล่านี้จึงต้องประกอบขึ้นด้วยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชา และความชำนาญต่าง ๆ เพื่อการบริหารประเทศเพื่อส่วนรวม พรรคการเมืองจึงกลายเป็นสถาบันที่สำคัญในการรวบรวมผลประโยชน์และความต้องการของประชาชน รวบรวมบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถต่าง ๆ และมีแนวทางที่เป็นระบบในการแก้ไขปัญหาของประเทศมากกว่าสถาบันอื่นของสังคม

ในทางทฤษฎี ได้มีนักรัฐศาสตร์หลายท่านลงความเห็นว่า พรรคการเมืองเป็นผลสืบเนื่องมาจากเสรีภาพ (liberty) และความเสมอภาค (equality) ของมนุษย์ที่พยายามจะต่อรองผลประโยชน์ในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่จะให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนส่วนใหญ่มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ และในขณะเดียวกันก็พยายามสร้างอิทธิพลเหนือรัฐบาลของตน ยิ่งกว่านั้นพรรคการเมืองยังเป็นเครื่องประกันเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนมิให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองใช้วิธีการเผด็จการในการปกครอง ซึ่งอาจหมายรวมถึงการที่มีพรรคการเมือง ถ้ามีความเข้มแข็งก็อาจป้องกันการรัฐประหาร (coup d'etat) หรือการใช้กำลังยึดอำนาจใด ๆ ซึ่งจะมุ่งเปลี่ยนแปลงรัฐบาล อันมิใช่วิธีแห่งระบอบประชาธิปไตย² จึงเห็นได้ว่าในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา(parliamentary system) พรรคการเมืองได้เป็นทั้งสัญลักษณ์(symbol) ของระบบการปกครองดังกล่าว และเป็นเครื่องช่วยให้การเมืองพัฒนาไปตามแนวทางของอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากขึ้น³

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยคณะบุคคลซึ่งเรียกตัวเองว่า "คณะราษฎร" ซึ่งประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือ

²William Goodman, The Two Party System in the United States (New York : D. Van Nostrand Company, 1957).

³ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, พรรคการเมืองและปัญหาทางการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2524), หน้า 1.

ตำรวจ และพลเรือนจำนวนหนึ่ง ได้สถาปนารูปการปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย โดยการจำลองรูปแบบมาจากตะวันตก รูปการปกครองดังกล่าวได้แก่ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ แต่ในทางปฏิบัติประชาชนกลับมีอำนาจอธิปไตยแต่เพียงในนามเท่านั้น เพราะตลอดระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา กลุ่มข้าราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มทหารได้ผูกขาดอำนาจการปกครองมาเกือบตลอดโดยการปฏิวัติและรัฐประหาร⁴

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มทหารเป็นกลุ่มที่เข้ามามีบทบาทในทางการเมืองมากกว่าฝ่ายพลเรือน อย่างไรก็ตามประชาชนก็ยังมีโอกาสได้ใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นวิธีการปกครองของระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองจึงถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อรองรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากพรรคการเมืองเป็นสถาบันที่จำเป็นที่จะขาดเสียมิได้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า พรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นมาในปี พ.ศ. 2489 จนถึงปัจจุบันยังขาดความเข้มแข็งและมีได้มีวิวัฒนาการต่อเนื่องกัน เนื่องจากพรรคการเมืองของไทย คนทั่วไปยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญของพรรคการเมือง ทั้งนี้เพราะพรรคการเมืองในประเทศไทยยังไม่มีโอกาสแสดงบทบาทได้อย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้จากตลอดระยะเวลาห้าสิบปีเศษของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ยังไม่มีพรรคการเมืองใดจัดตั้งรัฐบาลเสียงข้างมากโดยพรรคเดียวกันได้เลย (ไม่นับรวมพรรคเสรีมนังคศิลาในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 แม้ว่าจะได้เสียงข้างมาก แต่ก็ก็เป็นเพียงรัฐบาลผสมซึ่งไม่อาจใช้นโยบายของพรรคใด ๆ ได้เลย) ส่งผลให้ศรัทธาของประชาชนต่อระบบพรรคการเมืองที่มีอยู่น้อยอยู่แล้วยิ่งลดน้อยลงไปอีก อันเนื่องมาจากความขัดแย้งของพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลบ้าง การแตกแยกกันของพรรคฝ่ายค้านในการพยายามเข้าร่วมรัฐบาลบ้าง นอกจากนี้การปฏิบัติหน้าที่หรือความประพฤติของนักการเมืองบางคนยังส่อไปในทางมุ่งรักษาผลประโยชน์ของตนเองและของพรรคมากกว่าผลประโยชน์ของบ้านเมือง

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57-59.

เมื่อพิจารณาถึงบทบาททางการเมืองของทหารไทย นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลง การปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ.2475 จะเห็นได้ว่าทหารได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างต่อเนื่องตลอดมา กล่าวคือ ในช่วง ระยะตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา ได้มีรัฐประหารหรือการยึดอำนาจโดยใช้กำลังกระทำ สำเร็จถึง 9 ครั้ง ในปี พ.ศ.2475 2476 2490 2494 2500 2501 2514 2519 และ 2520 และที่ทำไมสำเร็จอีกหลายครั้งด้วยกัน ในจำนวนที่กระทำสำเร็จมีรัฐประหาร ครั้งสำเร็จที่เป็นการล้มล้างรัฐบาลพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้ง เช่น รัฐประหาร 2490 2500 2514 และ 2519 ล้วนเป็นการล้มล้างรัฐบาลที่สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง เข้ามีส่วนในการจัดตั้ง ส่วนการรัฐประหารครั้งอื่น ๆ ทำเพื่อให้ฝ่ายทหารซึ่งมีบทบาทใน การปกครองประเทศอยู่แล้ว มีความมั่นคงมากขึ้น คือการรัฐประหารปี พ.ศ.2476 มีส่วน ส่งเสริมให้ฝ่ายทหารหนุ่มของคณะราษฎรมั่นคงมากขึ้น ส่วนการรัฐประหารในปี 2491 และ 2494 ทำให้รัฐบาลที่ทำรัฐประหารในปี 2490 มีฐานะและอำนาจมั่นคงมากขึ้น เป็นการรัฐ ประหารต่อเนื่องจากครั้งก่อนเช่นเดียวกับการปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี 2501 เป็นการยึดอำนาจต่อเนื่องจากรัฐประหารเมื่อปี 2500 ส่วนรัฐประหารในปี 2520 อาจถือ เป็นการต่อเนื่องจากรัฐประหาร 2519 ดังนั้นรัฐประหารในปี 2475 2490 2500 และ 2519 จะช่วยอธิบายให้เห็นลักษณะการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร หรือความสัมพันธ์ ระหว่างทหารกับพลเรือนได้อย่างดีในระบบการเมืองไทย เพราะเป็นรัฐบาลที่มุ่งล้มล้าง รัฐบาลพลเรือน หรือนักการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามเมื่อการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 การแทรกแซงทางการเมืองในลักษณะของ การทำปฏิวัติรัฐประหารได้เปลี่ยนแปลงไปหันมาใช้การต่อสู้ทางรัฐสภาแทน แม้ว่าจะมี ความพยายามกระทำปฏิวัติรัฐประหารถึง 2 ครั้งแต่ต้องประสบกับความล้มเหลวทั้ง 2 ครั้ง คือ ในกรณีของกบฏ 1 เมษายน 2524 และกบฏ 9 กันยายน 2528 และเป็นที่น่าสังเกต ว่าฝ่ายที่ต่อต้านการกระทำดังกล่าวคือทหารด้วยกันเอง ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าแนว ทางการแทรกแซงทางการเมืองของทหารมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การศึกษาถึง บทบาทของทหารที่ทำการต่อสู้ทางการเมืองภายใต้โครงสร้างทางรัฐสภา จะเห็นได้ว่าจาก ปี 2475 เป็นต้นมา มีนายทหารได้รับการแต่งตั้งให้เข้าดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิกสมาชิกสภา นิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกสภาปฏิรูป มีบทบาทในด้านการพัฒนาการเมืองโดยผ่าน รัฐสภา กล่าวคือ แม้ว่าจะมีเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองถึงขั้นวิกฤติหลายครั้ง แต่แนว

ทางการต่อสู้ทางการเมืองของทหารจำกัดบทบาทเฉพาะในขอบเขตทางรัฐสภา เช่น กรณีที่ คณะรัฐมนตรีได้เสนอขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ในบางมาตรา เมื่อเดือนกรกฎาคม 2524 กลุ่มทหาร ที่เป็นวุฒิสมาชิกเกือบทั้งหมดแสดงท่าทีคัดค้าน โดยการงดออกเสียงเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2525 เกี่ยวกับการลงมติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งนี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ประเด็นที่สำคัญ 3 ประการ คือ⁵

1. การแก้ไขวิธีการเลือกตั้ง จากแบบรวมเขตและเลือกเป็นคณะเป็นการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตโดยไม่ต้องเลือกเป็นคณะ
2. ยกเลิกบทเฉพาะกาล ที่ค่อนข้างไม่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง
3. กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคภายใน 180 วันนับแต่วันประกาศและบังคับใช้รัฐธรรมนูญ และเมื่อสังกัดพรรคแล้วจะออกไม่ได้ ถ้าลาออกต้องพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เว้นแต่กรณีที่ศาลสั่ง เลิกพรรคให้หาพรรคใหม่ภายใน 60 วัน

หลังจากที่ได้มีการออกเสียงลงมติในขั้นสุดท้าย ปรากฏว่าเสียงสนับสนุนไม่ถึงครึ่ง เป็นอันว่าร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้ มีอำนาจมาประกาศบังคับใช้เป็นกฎหมายได้ พลเอกสายหยุด เกิดผล ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้น ได้เรียกประชุมผู้บัญชาการ 3 เหล่าทัพ และนายทหารชั้นผู้ใหญ่ร่วมกันออกแถลงการณ์ มีข้อความในตอนหนึ่งว่า "ในฐานะที่เป็นวุฒิสมาชิกอยู่ด้วย ทราบความจริงว่าบรรดาวุฒิสมาชิกที่ไม่ออกเสียงนั้น ไม่เห็นด้วยกับร่างกฎหมายที่รัฐบาลเสนอในประเด็นที่ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่ใช้ได้คืออยู่แล้ว และเกื้อกูลในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยมาโดยตลอด ยังไม่สมควรแก้ไข"⁶

⁵ กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน, **นี่คือประเทศไทย** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิณเนศ, 2524), หน้า 24.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

นอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญโดยวิถีทางรัฐสภาอีกครั้งระหว่างวุฒิสมาชิกกับพรรคการเมืองในการเสนอขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ คือ วุฒิสมาชิกสายทหารจากกองทัพบก ช่วยหนุนให้มีการเปิดประชุมสภาสามัญวิสามัญแห่งรัฐสภา 2526 เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติมฉบับของนายป๋วย จักร์ทองและคณะ ระหว่างเดือนมกราคม ถึงมีนาคม 2526 มีประเด็นที่สำคัญของการแก้ไขอยู่ 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ⁷

1. แก้ไขให้มีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเรียงเบอร์
2. ยึดบทเฉพาะกาล ให้อำนาจของวุฒิสมาชิกมีอย่างเท่าเทียมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
3. ให้ข้าราชการประจำและพนักงานรัฐวิสาหกิจเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ เป็นนักการเมือง (นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เป็นต้น) ได้ โดยไม่ต้องลาออกจากตำแหน่งข้าราชการประจำหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจเสียก่อน

ในการเคลื่อนไหวครั้งนี้ ท่าทีของผู้นำทหารบางคนมีลักษณะเอาจริง เอาจังกับการกระทำมาก กล่าวคือได้ออกมาทำการเคลื่อนไหว เพื่อหาการสนับสนุนจากภายนอกโดยการให้สัมภาษณ์ออกคำชี้แจงกล่าวคำปราศรัยต่าง ๆ เพื่อต้องการย้ำถึงเจตนารมณ์ เหตุผล และความจำเป็นในการที่จะต้องเปิดประชุมรัฐสภาสามัญวิสามัญ เพื่อผลักดันให้มีการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญที่เสนอดังกล่าว เช่น การให้สัมภาษณ์ของ พล.ต.พิจิตร กุลละวณิชย์ ว่า "ผมไม่มีอำนาจอะไรจะมาบังคับนักการเมืองให้ปฏิบัติ นอกจากประกาศจุดยืนแบบนี้ ทหารมีหน้าที่รักษาชาติ ราชบัลลังก์ และดูแลความสงบสุขของบ้านเมือง หากสถานการณ์เลวร้ายจนเกินไปถึงขั้นเป็นอันตรายต่อความมั่นคง ทางทหารก็จำเป็นต้องออกมาเอ็กเซอร์ไซส์"⁸ หรือกรณีการออกรายการโทรทัศน์เพื่อการย้ำข้อความในลักษณะเดียวกันอีกหลายครั้ง และเหตุการณ์ที่สำคัญอีกประการ คือการลาออกจากตำแหน่งวุฒิสมาชิกของพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก และตามด้วยการลาออกของนายทหารอีก 12 คนในวันถัดมา อันเป็นการเรียกร้องหาความสนับสนุนให้มีการเปิดสภาสามัญวิสามัญ จนกระทั่งเป็นผลสำเร็จ

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 55.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58-59.

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงจุดยืนของคณะกรรมการกลุ่มน้อยอย่างชัดเจน ในการพยายามที่จะต่อสู้ทางการเมืองในรัฐสภาโดยการเคลื่อนไหวของวุฒิสมาชิกสายทหาร มีการขยายขอบเขตการเคลื่อนไหวที่เข้มข้นสูงขึ้น เพื่อหวังจะให้บรรลุเป้าหมายตามที่ฝ่ายตนต้องการ เป็นที่น่าสังเกตว่าผลกระทบหลังจากประสบการณ์ล้มเหลวในการต่อสู้ครั้งนี้เป็นเพียงการนำไปสู่การตัดสินใจยุบสภาของรัฐบาลให้มีการเลือกตั้งใหม่ ทำให้การปฏิวัติรัฐประหารเหมือนอดีตไม่

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการทราบถึงทัศนคติของวุฒิสภาสายทหารที่มีต่อพรรคการเมืองว่าเป็นเช่นไร จึงได้ออกมาทำการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ กัน ในประเด็นที่เกี่ยวกับลักษณะของการต่อสู้ และความคิดที่อยู่เบื้องหลังการเสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญในเงื่อนไขดังกล่าว เป็นต้นว่า ในเรื่องของการเลือกตั้ง ซึ่งน่าจะเป็นหน้าที่ของพรรคการเมืองโดยตรง แต่จะเห็นได้ว่าเหตุผลที่กลุ่มนายทหารเหล่านี้ใช้อ้างในการเคลื่อนไหวสนับสนุนการแก้ไข มักจะมุ่งประเด็นไปทางการเมืองพรรคการเมืองและนักการเมืองในแง่ลบ เช่น เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2526 พลตรีพิจิตร กุลละวณิชย์ กล่าวออกโทรทัศน์ในรายการสนทนาปัญหาบ้านเมืองว่า

"ทรัพยากรบุคคลของเรานั้นต้องยอมรับว่า..... มีจำนวนน้อย โดยเฉพาะในระบบราชการบริหารประเทศไทยนั้นเป็นระบบที่ซับซ้อนพอสมควรเราจะไปเอานักการเมืองที่ไม่เคยรู้เรื่องระบบราชการเลย เราเคยมีหลายหนนักการเมืองเป็นรัฐมนตรี ไม่รู้ว่าจะทำอะไร ยังไง มีหน้าที่อยู่กระทรงนี้ไปทำงาน อีกกระทรงโน้น นี้อยู่บ่อย ๆ แต่ถ้าเราเขียนไว้เลยว่าไม่เอาข้าราชการมา ทำเลย พรรคก็จำเป็นต้องเลือกคนในพรรคของตน จะเอา..ขออภัย..นายแมวอะไรมาสักคนขึ้นเป็นรัฐมนตรี ความศรัทธาเลื่อมใสของข้าราชการประจำ ที่มีต่อรัฐมนตรีคนนั้นคงจะน้อยลงไป แต่ถ้าเปิดโอกาสให้ที่เขียนขึ้นก่อนตัว ท่านนายกรัฐมนตรีอาจจะไปเลือกเอาคนที่มีความสามารถ มีความรู้ก็คงจะดีกว่า"⁹

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 54-55.

สาเหตุที่การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้เน้นความสำคัญของทหารมากกว่าองค์กรพรรคการเมือง เนื่องจากเหตุผลหลายประการ กล่าวคือ

ประการแรก คณะทหารมีลักษณะได้เปรียบสถาบันทางการเมืองอื่น เนื่องจากการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองของคณะทหารในระบบการเมืองไทย มีความต่อเนื่องยาวนานกว่าสถาบันทางการเมือง (พรรคการเมือง) ซึ่งชัยอนันต์ สมุทวณิช กล่าวว่า

"จะเห็นได้ว่า ในการเมืองไทยที่ผ่านมา ทหารไม่เคยว่างเว้นจากการเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองในทางรัฐสภาและในคณะรัฐมนตรีเลย ในขณะที่การเลือกตั้งเป็นกลไกที่ให้ประสบการณ์ทางการเมืองแก่นักการเมือง การทำรัฐประหารทำหน้าที่เช่นเดียวกันสำหรับคณะทหาร และในทางรัฐสภาและในฝ่ายบริหารก็เช่นกัน ทหารที่เข้าไปเป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ก็ได้รับประสบการณ์ทางการเมืองไม่น้อยไปกว่านักการเมืองอาชีพ ถ้าจะเปรียบเทียบทหารกับนักการเมืองอาชีพในรายบุคคลแล้ว จะพบว่านายทหารบางคนมีบทบาทในทางนิติบัญญัติมากกว่านักการเมืองเสียอีก กล่าวคือ ในขณะที่นักการเมืองบางคนอยู่ในสภาเพียง 2-3 สมัย นายทหารบางคนกลับอยู่ในสภามากกว่านั้น และในระยะเวลาที่ยาวกว่าอีกด้วย"¹⁰

ส่วน กนลา สุขพานิช มีความเห็นว่า

"สาเหตุส่งเสริมคณะทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง โดยมีหน้าที่เป็นตัวจักรกลสำคัญที่สามารถชี้สถานะทางการเมืองในอนาคต เนื่องมาจากว่าในสังคมที่กำลังพัฒนา มีความตึงเครียดทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรุนแรง มีการใช้กำลังเป็นเครื่องตัดสินปัญหาทางการเมืองบ่อยครั้ง ขาดโครงสร้างทางการเมือง ซึ่งสามารถเป็นหลักที่จะหล่อหลอมความคิดที่แตกต่างกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ขาดการประนีประนอมและปราศจากข้อตกลงร่วมกันในเรื่องการสืบทอดอำนาจทางการเมือง ทำให้ความสัมพันธ์

¹⁰ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2524), หน้า 339.

ของคณะกรรมการกับผู้นำพลเรือนเป็นไปในลักษณะของการแข่งขันและแก่งแย่งอำนาจกันมากกว่าที่จะเอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้คณะกรรมการซึ่งมีองค์การที่มี "พลัง" และมีความได้เปรียบ ในฐานะเป็นศูนย์กลางมีเอกภาพในการบังคับบัญชา และมีระเบียบวินัยเคร่งครัด สามารถยึดอำนาจทางการปกครองได้"¹¹

ประการที่สอง การแต่งตั้งวุฒิสมาชิกที่มาจากทหารนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นนายทหารที่คุมกำลังสามารถควบคุมสถานการณ์ก่อความไม่สงบในบ้านเมืองได้ เช่น กรณีการก่อความไม่สงบขึ้นในบ้านเมืองเมื่อ 1 เมษายน 2524 หรือ 9 กันยายน 2528 ก็ได้ ถูกปราบปรามให้สงบ ลงด้วยกำลังของทหารด้วยตนเอง ไม่ใช่เกิดจากการปราบปรามของรัฐบาลที่มาจากพรรค การเมืองแต่ประการใด นั้นหมายถึงว่า อำนาจทางการเมืองที่แท้จริงยังคงอยู่ในมือของคณะกรรมการนั้นเอง ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแต่งตั้งนายทหารให้ ดำรงตำแหน่งในรัฐสภาว่า

"ตำแหน่งสมาชิกรัฐสภาเป็นการตอบแทนทางการเมือง ในกรณีที่ผู้ร่วมทำการปฏิบัติรัฐประหารได้รับอย่างหนึ่ง กับเป็นความพยายามของผู้นำทางการเมืองที่จะรักษาอำนาจ และขยายฐานอำนาจโดยการแต่งตั้งนายทหารที่คุมกำลังให้มีตำแหน่งทางการเมือง เพื่อให้ให้นายทหารเหล่านั้นสนับสนุนรัฐบาลอีกทางหนึ่ง เนื่องจากตำแหน่งทางการเมืองประเภทอื่น เช่น รัฐมนตรี เลขาธิการรัฐมนตรี เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เลขาธิการรัฐมนตรีประจำทำเนียบรัฐบาล มีจำนวนจำกัด การที่ตำแหน่งในรัฐสภามีเป็นจำนวนมากจึงเป็นช่องทางอีกทางหนึ่งที่ผู้นำสามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อเป็นการตอบแทนและเพื่อรักษาขยายฐานอำนาจได้นอกเหนือไปจากตำแหน่งทางการเมืองที่มีอยู่ในฝ่ายบริหารและตำแหน่งกรรมการรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ"¹²

¹¹ กนลา สุขพานิช, "ทฤษฎีทหารกับการเมือง" ใน ทหารกับการเมือง : วิเคราะห์เปรียบเทียบ ใน กนลา สุขพานิช และวุฒิชัย มูลศิลป์ (บรรณาธิการ) (กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์, 2523), หน้า 4-5.

¹² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะกรรมการ, หน้า 306.

ประการที่สาม วุฒิสมาชิกที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 84 วรรค 1 ความว่า

"วุฒิสภา ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีความรู้ความชำนาญในวิชาการหรือกิจการต่าง ๆ อันจะยังประโยชน์ให้เกิดแก่การปกครองแผ่นดิน มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ และไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใด"¹³

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ดังกล่าว จึงถือได้ว่านายทหารที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิกนั้น จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในกิจการต่าง ๆ เป็นอย่างดี

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ระบบพรรคการเมืองของประเทศไทยจึงไม่สามารถขจัดคณะทหารออกจากอำนาจทางการเมืองโดยเด็ดขาดได้ เนื่องจากการที่สถาบันทางการเมืองเกิดขึ้นช้ากว่าและมีทรัพยากรทางการเมืองที่น้อยกว่าสถาบันทหาร ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้คาดการณ์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมืองกับคณะทหารไว้ว่า

"พัฒนาการที่มีโอกาสเป็นไปได้ในทศวรรษหน้าก็คือ การใช้อำนาจร่วมกันระหว่างสถาบันทางการเมืองกับคณะทหาร โดยมีหลักเกณฑ์และข้อตกลงร่วมกันที่แน่นอน ในแง่นี้ระบบการเมืองไทยในทศวรรษหน้าจะมีลักษณะพิเศษ แตกต่างไปจากระบบการเมืองของตะวันตก นั่นคือ เป็นระบบการเมืองซึ่งแข่งขันทางการเมือง เพื่อการเลือกสรรบุคลากรทางการเมือง การเรียนรู้ทางการเมือง และการตัดสินใจทางการเมือง มีสองสาย สายหนึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่คณะทหาร อีกสายหนึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่พรรคการเมือง"

¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521, มาตรา 84 วรรค 1.

เมือง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสายการเมืองสองสายนี้ จะกำหนดทิศทางการเมืองไทย และการร่วมกันมีอำนาจทางการเมืองระหว่างพรรคการเมืองกับกองทัพ จะมีอยู่เป็น นาน"¹⁴

ในการปราศรัยหาเสียงของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่วัดประตู่ธรรมมาธิปไตย เขตดุสิต ให้แก่ผู้สมัครของพรรคกิจสังคม ในการเลือกตั้งซ่อม แทน พล.ร.ต.สนอง นิสาลักษณ์ ซึ่งถึงแก่กรรมในเขตเลือกตั้งที่ 1 (ประกอบด้วย เขตดุสิต พระนคร ป้อมปราบ ปทุมวัน สัมพันธวงศ์ บางรัก คลองสาน พญาไท แขวงสามเสนใน แขวงทุ่งพญาไท และ แขวงถนนเพชรบุรี) การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2528 โดยพรรคกิจสังคมส่ง พล.ท.วิศุรีย์ ยะสวัสดิ์ กับนายรัชฎ ภาณุจนวนิช หมายเลข 1 พรรคประชาธิปไตย ส่ง พล.อ.หาญ ลีนาพันธ์ กับนายคณิน บุญสุวรรณ หมายเลข 2 พรรคประชากรไทยส่ง นายกัญญา สาธร และ นพ.ยุทธ โพธารามิก หมายเลข 3 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ได้กล่าวถึง การรักษาระบอบประชาธิปไตยของเมืองไทย มีความน่าสนใจตอนหนึ่งว่า

"ปัญหาบ้านเมืองทุกวันนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งในการรักษาระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งประเทศ เพื่อไม่ให้ระบอบเผด็จการ หรือการปกครองระบอบอื่นเข้ามา ต้องค่อนข้างค่อนข้างเบาอะลุ่มอล่วยต่อกัน จะต้องมี รัฐบาล มีการเลือกตั้ง ประชาธิปไตยจึงจะเกิดขึ้นได้ สิ่งที่หัวหน้าพรรคกิจสังคมวิตก มากในขณะนี้ ได้แก่การที่มีพรรคการเมืองบางพรรค บุคคลบางกลุ่ม ยั่วยุให้แตกกัน โดยชี้ให้เห็นว่าทหารเป็นศัตรูกับประชาธิปไตย ซึ่งตนเองไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง หากแต่กลับเห็นว่าทหารกับพลเรือนจะแตกกันไม่ได้ ทหารกับประชาชนต้องอยู่ร่วมกัน ทหารเป็นประชาชน มีสิทธิพูดได้ จะปิดปากกันไม่ได้ พรรคกิจสังคมเป็นมิตรกับทุกฝ่าย ไม่เคยแบ่งแยก มีอะไรปรึกษาหารือกันมาโดยตลอด ถ้าอยากรักษาระบอบ

¹⁴ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐบาลและคณะทหาร,

ประชาธิปไตย ก็ขอให้เลือกผู้สมัครของพรรคกิจสังคม เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคสามารถประสานกับทหารได้"¹⁵

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การที่จะพัฒนาระบบการเมืองของประเทศไทยให้ได้ผลนั้น ควรให้สถาบันพรรคการเมืองกับคณะทหารมีความเข้าใจที่ดีต่อการศึกษาดังทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีต่อพรรคการเมือง จะช่วยทำให้พรรคการเมือง ได้ทราบถึงแนวความคิดของวุฒิสมาชิกสายทหารว่ามองพรรคการเมืองเป็นอย่างไร หากทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีต่อพรรคการเมือง ว่ามีปัญหาและสภาพเป็นอย่างไร ตามความเป็นจริงแล้ว พรรคการเมืองก็จะได้แก้ไขให้ถูกต้องต่อไป หากทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีต่อพรรคการเมืองผิดไปจากข้อเท็จจริงแล้ว พรรคการเมืองก็ต้องแสดงให้วุฒิสมาชิกสายทหารได้ทราบถึงความจริงว่าเป็นอย่างไร และเมื่อสถาบันทางการเมืองกับคณะทหารมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อกันแล้ว ก็เชื่อได้ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในอนาคตอย่างแน่นอน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อทราบถึงทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีต่อพรรคการเมืองและนักการเมือง ว่ามีบทบาทสำคัญทั้งด้านบวกและด้านลบต่อการพัฒนาทางการเมืองของประเทศไทยอย่างไร โดยเฉพาะบทบาทในการเสริมสร้างและหรือทำลายล้างระบอบประชาธิปไตย
2. เพื่อทราบถึงแนวความคิดของวุฒิสมาชิกสายทหารว่า พรรคการเมืองและนักการเมืองควรจะมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนบทบาทอย่างไร จึงจะเอื้ออำนวยต่อการสร้างระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ

¹⁵ บทบรรณาธิการ, "ทหารกับการเมือง," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 32 ฉบับที่ 27 (ธันวาคม 2528), หน้า 2.

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้คือ ศึกษาถึงทัศนคติทางการเมืองของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีต่อพรรคการเมืองไทย และศึกษาถึงแนวความคิดของวุฒิสมาชิกสายทหาร เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาพรรคการเมืองของไทยว่าควรจะเป็นอย่างไร

ในบทที่ 3 ซึ่งผู้ศึกษาจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ปัญหาการแทรกแซงทางการเมืองของทหารกับการพัฒนาระบบพรรคการเมืองในประเทศไทย ผู้ศึกษาจะศึกษา ถึงการแทรกแซงทางการเมืองของทหารทั้งในทางตรง คือการใช้กำลัง เข้าทำรัฐประหาร หรือการใช้กำลังทำการยึดอำนาจ เปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อมิให้มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย และการแทรกแซงทางการเมืองของทหารในทางอ้อม ในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสภาประเภทแต่งตั้งต่าง ๆ ทุกประเภท ได้แก่ การเข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราว พ.ศ. 2475 สมาชิกประเภทที่ 2 ในรัฐสภา สมาชิกวุฒิสภาในรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามัญ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และสมาชิกวุฒิสภาในรัฐสภา ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหาร ที่มีต่อพรรคการเมืองไทยในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้ศึกษากำหนดขอบเขตไว้ดังต่อไปนี้

วุฒิสมาชิกสายทหาร หมายถึง นายทหารทั้งที่ประจำการอยู่และเกษียณอายุราชการแล้ว และได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่ง วุฒิสมาชิก ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในวุฒิสภา ร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในรัฐสภาภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ทั้งที่เป็นนายทหารบก นายทหารเรือ และ นายทหารอากาศ มีจำนวนทั้งสิ้น 140 นาย แยกเป็นนายทหารบก 75 นาย นายทหารเรือ 34 นาย และนายทหารอากาศ 31 นาย

พรรคการเมืองไทย หมายถึง พรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2524 ซึ่งได้จดทะเบียนพรรคการเมืองอย่างถูกต้องต่อกระทรวงมหาดไทย และเป็นพรรคการเมือง ที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสภาผู้แทนราษฎรภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 มีจำนวนทั้งสิ้น 14 พรรค คือ

1. พรรคชาติไทย	10. พรรคปวงชนชาวไทย
2. พรรคกิจสังคม	11. พรรคมวลชน
3. พรรคประชาธิปัตย์	12. พรรคแรงงานประชาธิปไตย
4. พรรคประชากรไทย	13. พรรคกิจประชาคม
5. พรรคชาติประชาธิปไตย	14. พรรคพลังใหม่
6. พรรคก้าวหน้า	
7. พรรคสหประชาชาติไทย	
8. พรรครวมไทย	
9. พรรคราษฎร	

สมมติฐานของการวิจัย

ในการศึกษาถึงทัศนคติทางการเมืองของวุฒิสมาชิกสายทหาร ที่มีต่อพรรคการเมืองนี้ จากการสำรวจเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น มีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหารต่อพรรคการเมือง ในเรื่องของความจำเป็นของพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองในฐานะเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชน บทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการแทรกแซงทางการเมืองของทหารในทางการเมือง จึงได้ตั้งสมมติฐานในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไว้ดังต่อไปนี้

1. วุฒิสมาชิกสายทหารมีทัศนคติเชิงบวกและยอมรับว่า พรรคการเมืองเป็นสถาบันที่จำเป็นในระบอบประชาธิปไตย
2. วุฒิสมาชิกสายทหารมีทัศนคติเชิงลบต่อบทบาทของพรรคการเมืองไทยในฐานะตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ กล่าวคือ เชื่อว่าพรรคการเมืองมักจะดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของพรรค กลุ่ม และผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าผลประโยชน์ของชาติ

3. ในภาวะปัจจุบัน วุฒิสมาชิกสายทหารส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติเชิงลบต่อบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะในด้านการขาดคุณธรรม การศึกษา และประสิทธิภาพทางการเมือง จึงยังไม่สนับสนุนให้พรรคการเมืองแสดงบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่โดยลำพัง

4. เมื่อใดก็ตามที่เกิดภาวะความขัดแย้งขึ้นในพรรคการเมืองหรือระหว่างพรรคการเมือง อันจะกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความมั่นคงของประเทศชาติ วุฒิสมาชิกสายทหารมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนให้สถาบันทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง

แนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษา "ทัศนคติทางการเมืองของวุฒิสมาชิกสายทหารต่อพรรคการเมืองไทย" นั้น ในส่วนของการศึกษาทัศนคติ ผู้ศึกษาใช้แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติมาเป็นหลักในการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองนั้น ผู้ศึกษาใช้แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างหรือองค์ประกอบของพรรคการเมืองในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น มาเป็นหลักในการศึกษาวิเคราะห์ และในส่วนที่เกี่ยวกับการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร ผู้ศึกษาใช้แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการแทรกแซงทางการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา

วิธีการศึกษาวิจัย

วิธีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการแทรกแซงทางการเมืองของทหารกับการพัฒนาระบบพรรคการเมืองในประเทศไทย ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษา ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการศึกษาและค้นหาข้อมูลจากหนังสือ เอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดของรัฐสภา สถาบันวิทยบริการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

ในการศึกษาถึงทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีต่อพรรคการเมืองของไทย ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยการใช้แบบสอบถาม (questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบสอบถามจะแบ่งเป็น คือ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานะภาพของผู้ตอบ ส่วนที่ 2-4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองของวุฒิสมาชิกสายทหารในด้านต่าง ๆ เป็นคำถามแบบปิด (close-ended question) เพื่อเป็นการควบคุมแนวทางในการตอบคำถามของผู้ตอบ และเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์สมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยใช้แบบสอบถามตามมาตราลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยกำหนดคะแนนสำหรับคำถามที่สนับสนุนสมมุติฐานที่ตอบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 คะแนนตามลำดับ และให้คะแนนเป็น 1, 2, 3, 4 และ 5 คะแนนตามลำดับสำหรับข้อความที่ปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ในข้อที่ตอบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การทดสอบสมมุติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า วุฒิสมาชิกสายทหารมีทัศนคติเชิงสนับสนุนและยอมรับว่าพรรคการเมืองเป็นสถาบันที่จำเป็นในระบอบประชาธิปไตย ผู้ศึกษาได้ใช้แนวความคิดเกี่ยวกับความสำคัญของพรรคการเมืองในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มาเป็นตัวแปรในการทดสอบสมมุติฐานข้อนี้ ซึ่งประกอบด้วยหลักการต่อไปนี้

1. พรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น มีพื้นฐานการสนับสนุนจากประชาชนอย่างแท้จริง
2. พรรคการเมือง เป็นองค์กรที่ช่วยให้การเมืองพัฒนาไปตามแนวทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
3. พรรคการเมือง เป็นตัวแทนผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนทั้งประเทศ
4. พรรคการเมือง เป็นสถาบันที่ให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน
5. พรรคการเมือง เป็นสถาบันที่สร้างผู้นำทางการเมืองให้แก่ระบบการเมือง

การทดสอบสมมุติฐานที่ 2 ที่ว่า วุฒิสมาชิกสายทหารมีทัศนคติเชิงลบต่อบทบาทของพรรคการเมืองไทยในฐานะตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชน กล่าวคือ เชื่อว่าพรรคการเมืองมักจะดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของพรรคและกลุ่ม และผลประโยชน์ส่วนตัวมาก

กว่าผลประโยชน์ของชาติ การพิสูจน์สมมุติฐานข้อนี้ ได้กำหนดตัวแปรจากแนวทางการศึกษาถึงปัญหาของพรรคการเมืองไทยมาทำการศึกษาดังนี้

1. พรรคการเมืองไทยก่อตั้งขึ้นโดยปราศจากพื้นฐานการสนับสนุนจากประชาชนอย่างแท้จริง
2. พรรคการเมืองไทยค่านึงถึงแต่เพียงผลประโยชน์ของพรรค, กลุ่ม มากกว่าผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม จนเป็นเหตุให้มีความแตกแยกเกิดขึ้นเสมอ ๆ
3. เป็นพรรคการเมืองที่ยังไม่มีอุดมการณ์ที่แท้จริงในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน
4. พรรคการเมืองไทยยังไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นว่ามีประโยชน์แก่ประชาชนในอดีตที่ผ่านมา
5. พรรคการเมืองไทยตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนตัวบุคคลหรือผู้นำของพรรคเป็นสำคัญ

การทดสอบสมมุติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า ในภาวะปัจจุบัน วุฒิสมาชิกสายทหารส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติเชิงลบต่อบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะในด้านการขาดอุดมการณ์ การศึกษา และประสบการณ์ทางการเมือง จึงยังไม่สนับสนุนให้พรรคการเมืองแสดงบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่โดยลำพัง ตัวแปรที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานข้อนี้คือ

1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขาดอุดมการณ์และระเบียบวินัย จึงยังไม่สนับสนุนให้พรรคการเมืองแสดงบทบาทอย่างเต็มที่โดยลำพัง
2. ประสบการณ์ทางการเมืองและความรู้ความสามารถของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
3. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมา มีการใช้เงินในการซื้อคะแนนเสียงกันมาก ทำให้ระบบตัวแทนของประชาชนมีปัญหา

สมมุติฐานข้อที่ 4 ที่ว่า เมื่อใดก็ตามที่เกิดภาวะขัดแย้งขึ้นในพรรคการเมืองหรือระหว่างพรรคการเมือง อันกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และความมั่นคงของประเทศชาติ วุฒิสมาชิกสายทหารมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนให้สถาบันทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง ตัวแปรที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานนี้ คือ

1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขัดแย้ง แย่งชิงผลประโยชน์กัน ทำให้เกิดความวุ่นวายในระบบการเมือง
2. วุฒิสมาชิกสายทหารยังไม่ยอมให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจในรัฐสภา แต่เพียงฝ่ายเดียวโดยลำพัง เพราะยังไม่ไว้วางใจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
3. ทหารจะเข้าแทรกแซงทางการเมืองเมื่อมีผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล
4. ปัจจุบันยังจำเป็นต้องมีวุฒิสภาในรัฐสภา
5. ความสำคัญของสถาบันทหารในการแก้ไขปัญหาทางการเมือง

การสร้างแบบสอบถาม

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นมาชุดหนึ่ง ลักษณะคำถามทั้งหมดเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะปิดทั้งหมด เพื่อความสะดวกในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นส่วนที่ถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ ซึ่งได้แก่ เหล่าทัพที่สังกัด สถานภาพการรับราชการ จำนวนครั้งที่ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก การดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการการศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหารที่มีความจำเป็นของพรรคการเมืองในระดับประชาธิปไตย

ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหาร ที่มีต่อบทบาทของพรรคการเมืองไทยในฐานะตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชน

ส่วนที่ 4 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหาร ต่อพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการสนับสนุนให้พรรคการเมืองแสดงบทบาททางการเมือง

ส่วนที่ 5 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหาร ต่อการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร เมื่อเกิดภาวะความขัดแย้งขึ้นในพรรคการเมืองหรือระหว่างพรรคการเมือง จนกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความมั่นคงของชาติ

การทดสอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามในส่วนที่ 1 ไม่ต้องการทดสอบ เพราะเป็นการถามถึงภูมิหลังของ วุฒิสมาชิก ส่วนแบบสอบถามในส่วนที่ 2, 3, 4 และ 5 ต้องการทดสอบ เพราะเป็นการถามถึงทัศนคติทางการเมืองต่อพรรคการเมือง

การทดสอบแบบสอบถามได้ทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่า Coefficient Alpha ของครอนแบช¹⁶ กับแบบสอบถามในส่วนที่ 2, 3, 4 และ 5 จากการหาค่า Alpha ของแบบสอบถามทั้ง 4 ส่วน พบว่าค่า Alpha ของแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เท่ากับ 0.7862 ส่วนที่ 3 เท่ากับ 0.7374 ส่วนที่ 4 เท่ากับ 0.6265 และส่วนที่ 5 เท่ากับ 0.8753 แต่เมื่อหาค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามทั้งหมดรวมกัน ปรากฏว่าผลรวมของแบบสอบถามในส่วนที่ 2, 3, 4 และ 5 มีค่า Alpha เท่ากับ 0.8960 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามชุดนี้มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์สูง

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ปรับปรุงแก้ไขข้อความและเพิ่มคำอธิบายให้แบบสอบถามเป็นที่เข้าใจแล้ว จึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 140 นาย ได้รับแบบสอบถามกลับมา 74 นาย คิดเป็นร้อยละ 52.9 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

จากนั้นจึงได้นำแบบสอบถามไปลงรหัส เพื่อประมวลผลข้อมูล โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ที่สถาบันบริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS* เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาใช้ทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์

¹⁶L. J. Cronbach, "Coefficient Alpha and the Internal Structure of Test," *Psychometrika* 16 : 297-334; quoted in Edward G. Carmines and Richard A. Zeller, *Reliability and Validity Assessment* (London : Sage Publication, 1981,), pp. 44-47.

ได้แก่ การคำนวณอัตราส่วนร้อยละ การคำนวณค่ามัธยิม เลขคณิตและการทดสอบค่าไคสแควร์ และการหาค่านัยสำคัญทางสถิติของความแตกต่างระหว่างข้อมูล (statistical significance)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ จะทำให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ของประเทศไทยได้เข้าใจถึงทัศนคติของวุฒิสมาชิกสายทหาร ว่ามองพรรคการเมืองว่าเป็นอย่างไร
2. ผลจากการวิจัยนี้ อาจนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาองค์กรพรรคการเมืองในประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการและประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย
3. เป็นข้อมูลที่จะช่วยให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพรรคการเมือง และวุฒิสมาชิกสายทหารในแง่อื่น ๆ ต่อไปได้

ลำดับการเสนอเรื่อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ทัศนคติทางการเมืองของวุฒิสมาชิกสายทหารต่อพรรคการเมืองไทย" ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการนำเสนอเรื่องต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงสภาพปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการศึกษาวิจัย สมมุติฐานของการวิจัย แนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา วิธีการศึกษาวิจัย การสร้างแบบสอบถามและการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 2 ทฤษฎีและแนวความคิด กล่าวถึง ทฤษฎีและแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพรรคการเมืองไทยในอดีต กล่าวถึงบทบาทของทหารกับพรรคการเมืองว่ามีความเป็นมาอย่างไร

บทที่ 4 อำนวยการหน้าที่ของวุฒิสมาชิก กล่าวถึง อำนวยการหน้าที่ของวุฒิสมาชิกตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญและความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิสมาชิกสายทหารกับพรรคการเมืองในปัจจุบัน

บทที่ 5 บทวิเคราะห์ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาจากแบบสอบถาม

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยและเสนอแนะแนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นองค์กรที่สามารถส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย